

TỔ CHỨC LUYỆN PHÁT ÂM THANH ĐIỀU TIẾNG VIỆT CHO HỌC VIÊN LÀO

ThS. NGUYỄN THỊ YẾN*

1. Từ nhiều năm nay, Việt Nam đã đón nhận hàng ngàn học viên Lào đến Việt Nam để học tiếng Việt. So với các đối tượng học viên nước ngoài khác, học viên Lào có nhiều ưu thế: Lào là láng giềng thân thiết của Việt Nam; hai nước đã thiết lập quan hệ ngoại giao trên 50 năm; nhân dân Việt - Lào vốn có mối quan hệ hữu nghị truyền thống, gắn bó khăng khít từ lâu đời và càng ngày càng phát triển. Đây chính là những yếu tố đặc biệt quan trọng giúp cho học viên Lào nhanh chóng hoà nhập và thích nghi với môi trường mới khi đến học tiếng Việt tại Việt Nam.

Tuy nhiên, bên cạnh những thuận lợi đó, học viên Lào cũng gặp phải những rào cản trong quá trình tiếp thu tiếng Việt. Điển hình nhất là sự khác biệt về ngữ hệ: trong khi tiếng Việt thuộc ngữ hệ Nam Á, chữ viết được xây dựng theo hệ thống chữ cái La-tinh, thì tiếng Lào lại thuộc ngữ hệ Tai-Kadai, chịu ảnh hưởng của tiếng Phạn. Hơn nữa, chữ viết tiếng Việt, dù đã tuân thủ khá tốt quy tắc chính tả, song vẫn tồn tại những bất hợp lý như: dùng nhiều con chữ ghép lại với nhau để tạo thành phụ âm (gi, ch, tr, gh, ng, ngh, ph, kh, th, nh), nhiều nguyên âm có dấu phụ (ă, â, ô, ơ, ê, i, u), và đặc biệt là hệ thống thanh điệu (gồm 6 thanh: ngang, huyền, sắc, hỏi, ngã, nặng) khiến cho không chỉ học viên Lào mà cả những học viên các nước khác đều thấy lúng túng.

2. Tuy tiếng Lào cũng sử dụng hệ thống thanh điệu như tiếng Việt, nhưng số lượng thanh điệu trong ngôn ngữ tiếng Lào ít hơn (không có thanh ngã), và tần suất của chúng cũng không đồng đều nhau, có thanh chính yếu, có thanh thứ yếu. Trong số 5 thanh *ngang, huyền, sắc, hỏi, nặng* thì người Lào chủ yếu chỉ sử dụng 3 thanh *ngang, huyền, nặng* (thuộc hệ thống âm vực cao, thấp); còn các thanh *sắc, hỏi* (thuộc hệ thống âm vực trung bình) chỉ được dùng khi kết hợp với một số phụ âm nhất định (chiếm 1/4 số lượng phụ âm tiếng Lào). Đây chính là một trong những nguyên nhân dẫn đến việc phát âm sai thanh điệu tiếng Việt một cách có hệ thống đối với các học viên Lào giai đoạn đầu học thực hành tiếng, nhất là đối với các thanh mà trong ngôn ngữ tiếng Lào ít dùng (*hỏi, sắc*) hay không dùng (*ngã*).

3. Trải qua quá trình nhiều năm liên tục trực tiếp tham gia giảng dạy cho học viên Lào, chúng tôi nhận thấy, tuy không mắc những lỗi liên quan đến thanh điệu một cách dàn trải như học viên các nước mà ngôn ngữ của họ không sử dụng thanh điệu, nhưng học viên Lào lại thường khá lúng túng trong việc phân biệt cũng như quá trình sử dụng các nhóm thanh điệu *ngã - hỏi - sắc* và *huyền - sắc*.

Dưới đây là những loại lỗi cơ bản mà chúng tôi ghi nhận được trong quá trình dạy tiếng Việt cho học viên Lào:

1) **Lỗi do nhầm lẫn giữa thanh ngã và các thanh hỏi, sắc.** Đây là một trong những nhóm lỗi cơ bản mà học viên Lào thường gặp trong quá trình thực hành tiếng Việt. Lí giải cho hiện tượng này, có thể thấy rằng, cả 3 thanh *ngã, hỏi, sắc* đều thuộc nhóm ít xuất hiện (*hỏi, sắc*) hoặc không tồn tại (*ngã*) trong tiếng Lào. Hơn nữa, nếu căn cứ vào các tiêu chí khu biệt thanh điệu, có thể dễ dàng nhận thấy, giữa các cặp thanh điệu *ngã - hỏi, ngã - sắc*, bên cạnh những điểm khác biệt (chỉ chiếm 1/3) thì phần lớn là các yếu tố tương đồng (chiếm tới 2/3). Cụ thể:

Thanh <i>ngã</i> có nội dung âm vị học là <i>trắc, gậy, cao</i> (bão, cũ...).	Thanh <i>hỏi</i> có nội dung âm vị học là <i>trắc, gậy, thấp</i> (bão, cũ...).
Thanh <i>sắc</i> có nội dung âm vị học là <i>trắc, không gậy, cao</i> (bão, cũ...).	Thanh <i>sắc</i> có nội dung âm vị học là <i>trắc, không gậy, cao</i> (bão, cũ...).

Như vậy, nhìn vào bảng so sánh trên, có thể thấy rằng, cả 3 thanh *ngã, hỏi, sắc* đều thuộc nhóm có âm điệu không bằng phẳng (*trắc*). Điểm tương đồng giữa *ngã - hỏi* là *trắc, gậy*; giữa *ngã - sắc* là *trắc, cao*. Trong khi đó, sự đối lập giữa các cặp thanh điệu không lớn: *ngã* đối lập với *hỏi* về mặt âm vực (*cao - thấp*) và đối lập với *sắc* về mặt âm điệu (*gậy - không gậy*). Đây chính là những lí do khiến cho học viên Lào rất khó khăn khi phát âm các âm tiết có chứa những thanh điệu này, đặc biệt là đối với các học viên ở trình độ cơ sở.

Chẳng hạn, lê ra phải nói: - *Hôm nay có bão*. thì học viên lại thường phát âm thành: - *Hôm nay có bão*; hoặc: - *Hôm nay có báo*.

* Học viện Khoa học quân sự

Tất nhiên, thanh điệu khác nhau thì nghĩa của từ cũng khác nhau; từ đó kéo theo sự thay đổi nghĩa của câu (Hôm nay có bão - Hôm nay có báo), hoặc tạo ra những tổ hợp từ vô nghĩa (Hôm nay có bảo).

2) Lỗi do nhầm lẫn giữa thanh huyền với thanh sắc. Tương tự như nhóm lỗi trên, trong trường hợp này, việc học viên nhầm lẫn giữa cặp thanh *huyền - sắc* được lí giải thông qua sự phân tích, so sánh, đối chiếu về âm vị học. Cụ thể: - *Thanh huyền* có nội dung âm vị học là *bằng, thấp*; - *Thanh sắc* có nội dung âm vị học là *trắc, cao*.

Tuy nhiên, nếu ở nhóm lỗi trên, yếu tố tương đồng là nguyên nhân dẫn đến việc học viên Lào lúng túng khi phân biệt các cặp thanh *ngã - hỏi, ngã - sắc*; thì trong nhóm lỗi này, sự khác biệt quá lớn về mặt âm vị học (cả tiêu chí âm điệu và âm vực) của cặp thanh *huyền - sắc* lại là lí do khiến cho học viên Lào cảm thấy khó khăn khi phát âm những âm tiết liền nhau chứa các thanh điệu này. Thông thường, họ hay có xu hướng đồng hoá thanh sắc với thanh huyền (gộp chung thành thanh huyền).

Ví dụ, lẽ ra phải nói: - Tôi bị đau *đầu gối*; thì học viên lại thường phát âm là: - Tôi bị đau *đầu gối*, hay: - Nước chảy *đá mòn* thành: Nước chảy *đả mòn*.

4. Xuất phát từ thực tế ấy, trong quá trình dạy học, bên cạnh việc chủ động truyền thụ và củng cố lí thuyết, chúng tôi đã xây dựng một số dạng bài tập nhằm khắc phục lỗi liên quan đến thanh điệu cho học viên Lào.

1) Bài tập nhận diện thanh điệu đối với các âm tiết độc lập. Đây là dạng bài tập tương đối đơn giản, thường được áp dụng cho đối tượng học viên Lào khi học phát âm ở trình độ cơ sở. Với dạng bài này, giáo viên sẽ lựa chọn những từ có chứa các thanh điệu mà học viên hay mắc lỗi, sau đó xây dựng bài tập chủ yếu dựa trên các kĩ năng nghe, đọc. Ví dụ: - Nghe và điền thanh điệu: Con/meo/co/ bôn/chân (Con/mèo/có/bốn/ chân); - Nghe, gạch dưới các từ sai và sửa lại: Chị *ngả* em nâng (Chị *ngã* em nâng); - Nghe và điền từ còn thiếu vào chỗ trống: Nhà tôi có ba..... (tầng); - Chọn từ thích hợp điền vào chỗ trống: Tôi đi mua..... cho ông tôi (bào/ báo); - Đọc đúng các từ sau: Xà/ xá/ xả/ xã; Bồng/bống/ bống/bống...

2) Bài tập phân biệt các thanh điệu trong chuỗi âm tiết. Dạng bài tập này được tiến hành sau khi học viên đã bước đầu biết cách làm chủ một thanh điệu trong âm tiết độc lập. Nhiệm vụ của giáo viên là xây

dựng những bài tập trong đó có chuỗi âm tiết chứa các cặp thanh điệu mà học viên Lào hay nhầm lẫn (ngã - hỏi, ngã - sắc, huyền - sắc), sau đó hướng dẫn học viên thực hành luyện tập. Chẳng hạn: - Nghe và phát âm lại (điền thanh điệu/viết lại): xã trưởng, lái suất, đường phố, quả vú sữa, trái măng cầu, ...; - Đọc đúng các câu sau: + Hải ngã ngựa vì biết đó là những lời nói đùa ác ý; + Bảo vẫn cứ cãi chày cãi cối dù cả lớp đã có bằng chứng rành rành; - Điền từ thích hợp vào chỗ trống: + Tôi đã nghĩ đến..... vỡ cả đầu nhưng vẫn không giải..... bài toán đó (nối/ nổi); + Ông..... cháu mua..... giúp ông (bảo/báo).

5. Như vậy, có thể thấy rằng, không chỉ riêng người Lào mà hầu hết người nước ngoài khi học tiếng Việt đều có tâm lí chung là sợ thanh điệu. Bởi việc thể hiện đúng thanh điệu trong quá trình phát âm trên từng âm tiết độc lập đã khó, trong chuỗi âm tiết lại càng khó hơn! Tuy nhiên, cũng giống như những vấn đề khác, nếu chúng ta thực sự cố gắng đam mê, khát khao học hỏi thì chắc chắn chúng ta sẽ tìm ra được những phương cách phù hợp để khắc phục khó khăn, vượt qua trở ngại, từ đó có thể chủ động tiếp nhận và lĩnh hội kiến thức.

Thanh điệu trong tiếng Việt, tuy phức tạp hơn so với tiếng Lào, nhưng không vì thế mà trở thành rào cản trên hành trình đến với tiếng Việt của học viên Lào. Hi vọng, những phân tích và gợi ý mà chúng tôi đưa ra trong bài viết này sẽ góp phần giúp cho việc dạy học tiếng Việt, đặc biệt là việc dạy phát âm cho đối tượng học viên Lào sẽ trở nên dễ dàng, đơn giản và hiệu quả hơn. □

Tài liệu tham khảo

1. Lê A - Nguyễn Quang Ninh - Bùi Minh Toán. **Phương pháp dạy học tiếng Việt**. NXB Giáo dục, H. 1996.
2. Vương Hữu Lễ - Hoàng Dũng. **Ngữ âm tiếng Việt**. NXB Giáo dục, H. 1994.
3. Trần Thị Thìn. "Thế nào là chuẩn phát âm". Tạp chí *Ngôn ngữ*, số 12/1998.

SUMMARY

As international students learning Vietnamese, the learners from Laos find it so challenging to deal with intonation in Vietnamese spoken language. When a word is mispronounced intonationally, its meaning is different. This article is going to discuss how to help Lao students practice Vietnamese intonation with a view to improve effectiveness of learning Vietnamese language among Lao students.